

Мотивація – рушійна сила самовдосконалення

Ще кілька днів тому
Землі убранство чарувало.
Рясний і дивний листопад
Здійнявся. Листячко упало.
А вітер з листям танцював,
Кружляв, підносив, опускався...
Ялинки ними прикрашав
І знову в небо підіймався.
Рясний, казковий листопад...
Додолу листячко злітає.
А що лишилося, підряд
Вітрець із дерева знімає.
І знов підносить в небеса,
Прощальний танець з ним танцює.
Чарівна і сумна краса
Тривожить душу і чарує...
Н.Красоткіна

Найтонші джерельця, з яких наповнюється ріка єдності навчання й виховання — це бажання дитини вчитися. Але як же відкривати оті джерельця, як зробити, щоб вони не замулилися? Чим попередити тривожне явище, з яким, на жаль, часто доводиться стикатися нам, педагогам: скажімо, дитина несла до школи вогник жаги до знань, але він хутко погас, натомість народився найстрашніший, найлютіший ворог навчання — байдужість?

В.Сухомлинський

Закон Йеркса-Додсона
*Ефективність діяльності
залежить від сили
мотивації.*

У цьому випуску:

1. Потреби, мотиви, стимули - «ягоди» з одного поля.
2. Методи та прийоми, що сприяють підвищенню мотивації навчальної діяльності.
3. Методичні поради вчителю для посилення мотивації навчання учнів на уроці.

Потреби, мотиви, стимули - «ягоди» з одного поля

Мотивація – одна із головних умов реалізації навчально-виховного процесу. Вона не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому.

Мотивація — це інтереси, потреби, прагнення, емоції, переконання, ідеали, установки, які спонукають учня до діяльності. Мотивація сприяє появі в учня навчальної ініціативи й любові до навчання, спонукає його діяти з максимальною енергією в різних навчальних ситуаціях.

За належністю до етапу навчання мотивація буває:

Вступна мотивація активізує навчальну діяльність учнів, сприяє формуванню початкового бажання освоїти навчальний матеріал, викликає інтерес до процесу навчання. Вступна мотивація може здійснюватися у формі бесіди, показу, демонстрації того чи іншого предмета або явища, на яке буде спрямовано весь процес навчання.

Поточна мотивація забезпечує оптимальне педагогічне спілкування в процесі навчання, сприяє формуванню стійкого інтересу до навчальної діяльності та підтримує цей інтерес на всіх етапах навчання:

- у процесі його пояснення (бесіда, лекція, розповідь);
- у ході виконання практичних завдань (розв'язання задач, вирішення завдань, виконання лабораторних робіт);
- у процесі контролю (поточний, підсумковий, заключний тощо).

Заключна мотивація забезпечує позитивний зворотній зв'язок або інформує учнів про успішність їхньої діяльності.

Мотиви навчання (за О.Б. Гончаровою) – спрямованість учня на окремі сторони навчальної діяльності, пов'язаними з внутрішніми відношеннями учня до неї.

Основними мотивами навчання у школярів є: особистісний розвиток, інтерес, результат діяльності, бажання у майбутньому стати кваліфікованим спеціалістом, потреба у пізнанні нового.

Кожний з цих мотивів може вносити різний внесок в загальну мотивацію, причому як позитивний, так і негативний.

Групи мотивів:

- меркантильні;
- професійно-ціннісні;
- соціальні;
- пізнавальні;
- спонукальні

Соціальні. Мають широкий спектр свого прояву. Передусім це прагнення особистості шляхом навчання утвердити свій соціальний статус – у суспільстві в цілому, у певному соціальному колективі (сім'ї, класі та ін.).

Спонукальні. Пов'язані з впливом на свідомість школяра певних чинників: вимог батьків, авторитету вчителів, колективу однолітків та ін.

Не забувайте, що ґрунт, на якому будується ваша педагогічна майстерність, - у самій дитині, в її ставленні до знань і до вас, учителю. Це – бажання вчитися, натхнення, готовність до подолання труднощів. Дбайливо збагачуйте цей ґрунт, без нього немає школи.

В.Сухомлинський

Пізнавальні. Проявляються у пробудженні пізнавальних інтересів і реалізуються шляхом отримання задоволення від самого процесу пізнання і його результатів. Пізнавальна діяльність людини є провідною сферою в її життєдіяльності. Тому **формування в учнів пізнавальних мотивів** – провідний фактор успішності пізнання, оскільки через нього реалізується природна потреба людини.

Професійно-ціннісні. Відображають прагнення школяра отримати професійну підготовку для участі у продуктивній сфері життєдіяльності. Ці мотиви вступають в дію на етапі вибору професії і безпосереднього оволодіння професійною освітою.

Меркантильні. Пов'язані з безпосередньою матеріальною вигодою особистості. Вони не є вирішальними, діють лише вибірково, залежно від індивідуальних психологічних особливостей конкретної людини.

Існує зв'язок різних типів ставлення школяра до навчання з характером його мотивації і станом навчальної діяльності.

Типи ставлення до навчання:

- негативне;
- байдуже або нейтральне;
- позитивне аморфне;
- позитивне пізнавальне, усвідомлене;
- позитивне відповідальне, особистісне.

Для **негативного ставлення** школярів до навчання характерно таке: бідність і вузькість мотивів; пізнавальні мотиви вичерпуються інтересом до результату; не сформовані вміння ставити цілі, долати труднощі; навчальна діяльність не сформована; відсутнє вміння виконувати дію за розгорнутою інструкцією дорослого; відсутня орієнтація на пошук різних способів дії.

За **позитивного (аморфного) ставлення** школярів до навчання в мотивації спостерігаються нестійкі переживання новизни, допитливості, спонтанного інтересу; виникнення перших переваг одних навчальних предметів перед іншими; широкі соціальні мотиви обов'язку; розуміння і первинне осмислення цілей, визначених учителем.

За **позитивного (пізнавального) ставлення** школярів до навчання мотивація характеризується постановкою нових цілей; народженням нових мотивів; осмисленням співвідношення своїх мотивів і цілей. Навчальна діяльність включає не тільки відтворення за зразками вчителя завдань, способів дій, але й виникнення самостійно визначених цілей, а також виконання дій з власної ініціативи.

За **позитивного (особистісного, відповідального) ставлення** школяра до навчання мотивація характеризується стійкістю і неповторністю мотиваційної сфери; уміннями ставити перспективні, нестандартні цілі та реалізовувати їх; умінням долати перешкоди задля досягнення мети. У навчальній діяльності, спостерігається пошук нестандартних способів виконання навчального завдання, гнучкість і мобільність способів дій, опанування навчальними діями та уміннями до рівня навичок і звичок культури праці, вихід з навчальної діяльності в самоосвітню, перехід до творчої діяльності.

Усі наші задуми, усі пошуки і побудови перетворюються на порох,
якщо учень не бажає вчитися.

В.А.Сухомлинський

Методи та прийоми, що сприяють підвищенню мотивації навчальної діяльності

	Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності (впливають на активізацію внутрішньої мотивації)	Прийоми
1.	Метод емоційного стимулювання у поєднанні зі словесним методом	<p>Прийоми зацікавлення, здивування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ наведення цікавих прикладів, парадоксальних фактів; ✓ аналіз уривків із художньої літератури про життя й діяльність видатних науковців і громадських діячів; ✓ цікаві аналогії; ✓ порівняння наукових і народних тлумачень окремих мовних явищ; ✓ створення ситуації новизни, інформування про сучасні наукові дослідження.
2.	Навчальні дискусії	Прийом парадоксу.
3.	Наочні	Демонстрація
4.	Проблемно-пошукові	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Створення проблемної ситуації; ✓ «мозкова атака»; ✓ дослідницькі, прикладні, творчі, інформаційні проекти.
5.	Практичні	Виконання навчальних завдань (важливо дати учневі алгоритм виконання завдання).
6.	Методи, які стимулюють пізнавальні запитання учнів	Незакінчені завдання, тексти, які спонукають учнів ставити запитання або шукати правильних шляхів виконання; запитання спрямовані на отримання додаткової інформації
7.	Методи, що стимулюють ініціативу учнів	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Самостійне творче складання завдання; ✓ самостійне складання завдань за аналогією на новому змісті; ✓ пошук аналогів у повсякденному житті.
8.	Методи, що стимулюють ініціативу, яка проявляється під час діяльності	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Прийом навмисних помилок; ✓ прийом спільного з учителем пошуку розв'язання проблеми; ✓ прийом «лабіринту»; ✓ прийом виконання практичних завдань.
9.	Методи, що стимулюють колективну ініціативу й спільну діяльність	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Створення ситуації змагання в різних видах діяльності; ✓ створення ситуацій, що вимагають допомоги однокласнику; ✓ створення ситуацій, які вимагають критики.

Методичні поради вчителю для посилення мотивації навчання учнів на уроці

1. **Спирайтесь на бажання дитини.** Важливе не те, чого бажаємо ми самі, а те, чого хоче учень. Він не винний у своїх бажаннях. Завдання педагога — змінити напрямок його прагнень, якщо вони не збігаються з педагогічними цілями.
2. **Використовуйте ідентифікацію.** Примушуйте своїх учнів чогось палко забажати. Головне — щоб бажання виникли, а ви змогли б їх використати.
3. **Враховуйте інтереси й нахили.** Говоріть про те, що цікавить ваших учнів, точніше, з цього починайте. Намагайтесь обернути «побічні» інтереси дитини на свою користь. У важких випадках ідіть від яскравої форми до змісту, від емоцій до логіки.
4. **Використовуйте наміри.** Пам'ятайте намір виникає на основі потреби. Знаходьте можливість допомогти учням у здійсненні їх намірів.
5. **Заохочуйте бажання досягти визнання.** Багато дітей вчиться не тільки заради знань, а й заради престижу. Не слід нехтувати цим бажанням.
6. **Взнавайте чесноти, схвалюйте успіхи, давайте дитині шанси.** Пам'ятайте, що завжди краще хвалити, ніж критикувати. Авансуйте найменші позитивні зрушення. Безпрограшний стимул — «Я вірю, що ти зможеш!»
7. **Зробіть діяльність привабливою.** Використовуйте зовнішньо привабливі й цікаві форми роботи, оформлення результатів, кінцевої оцінки діяльності.
8. **Іноді просто говоріть «Треба!».** Але цьому заклику завжди надавайте особистісної спрямованості — «Це потрібно зробити! Ти ж вольова людина!».
9. **Використовуйте ситуацію.** Різні життєві ситуації, що виникли випадково, потрібно помітити й миттєво використати як стимул.

Список використаних джерел

1. <http://bibl.com.ua>
2. <http://shool57nik.ucoz.com/>

Мотивація – головні сили, що рухають дидактичний процес. Вони посідають перше місце серед факторів, що визначають його продуктивність.

І. Підласий

Відповідальна за випуск: Турова Р.А., заступник директора школи з НВР

Синюхинобрідська ЗОШ І-ІІІ ступенів Первомайської районної ради Миколаївської області
<http://synbrid-school.edukit.mk.ua>